

N:o 10.

Ank. till Riksd. kansli den 28 mars 1908 kl. 2 e. m.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående penningebidrag till värnpliktige, som vårdas för under tjänstgöring ådragen skada eller sjukdom.

Uti tvenne inom Andra Kammaran väckta motioner, n:is 57 och 244, hemställer herr C. F. Vahlquist:

i motionen n:o 57, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t *Motionerna.* anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga sådana ändringar i nu gällande reglemente för arméns aflöning under fred, att värnpliktige, som vårdas för under tjänstgöring ådragen skada eller sjukdom, få komma i åtnjutande af det penningebidrag de enligt värnpliktslagens § 35 tillförsäkrats»; i motionen n:o 244, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga sådana ändringar i nu gällande förordning för värnpliktiges vid flottan aflöning under fredstid, att värnpliktige, som vårdas för under tjänstgöring ådragen skada eller sjukdom, få komma i åtnjutande af det penningebidrag, dem enligt värnpliktslagens § 35 tillförsäkrats».

Till stöd för motionerna har motionären anfört följande:

»Värnpliktslagen tillförsäkrar de värnpliktige under tjänstgöring en *Motivering.* del förmåner, hvilka finnas angifna i samma lags § 35 mom. 2, som lyder: 'Under tjänstgöring erhåller till beväringen hörande värnpliktig underhåll, sjukvård, beklädning, utredningspersedlar och annan erforderlig utrustning

Bih. till Riksd. Prot. 1908. 8 Saml. 2 Afd. 1 Band. 9 Häft. (N:o 10.) 1

samt dessutom penningbidrag och där den värnpliktige tillhör sådant truppslag vid hären, hvars tjänstgöring jämlikt § 27 öfverstiger sammanlagdt tvåhundrafyrtio dagar, eller flottan, särskildt tillskott i penningar för den utbildningstid, som öfverskjuter tvåhundrafyrtio dagar, allt likaledes enligt särskilda bestämmelser.'

I Kungl. Maj:ts nådiga reglemente för arméns aflöning under fred den 11 oktober 1907 § 57 heter det: 'penningbidrag och penningtillskott bibehållas eller förloras af värnpliktig i de fall, som uti § 25 angående dagaflöning åt fast anställdt manskap omförmäles', och i § 25 mom. 2 samma reglemente: 'den, som undergår arrest med förbud att göra tjänst eller annat frihetsstraff eller hålles häktad för brott, håller sig undan, är rymd eller å sjukhus eller sjukrum åtnjuter portion och sjukvård, får icke under tiden uppbära dagaflöning'.

Det synes mig anmärkningsvärdt den motsägelse, som finnes mellan bestämmelserna i värnpliktslagen och nyssnämnda aflöningsreglemente.

Enligt värnpliktslagen tillförsäkras den värnpliktige sålunda under tjänstgöring utom annat sjukvård och *dessutom* penningbidrag, men enligt aflöningsreglementet *förlorar* han, om han å sjukhus eller i sjukrum åtnjuter portion och sjukvård, detta penningbidrag. Den värnpliktige får sålunda på sätt och vis betala den fria sjukvård värnpliktslagen tillförsäkrar honom. Och någon tröst för den sjuke värnpliktige kan det väl knappast vara, att han enligt ofvanciterade § 25 i aflöningsreglementet likställes med en del dåliga element bland de värnpliktige, hvilka med rätta gå förlustiga penningbidraget.

Det måste kännas så mycket hårdare att på grund af sjukdom under tjänstgöringen behöfva gå miste om utlofvadt penningbidrag, som, med endast ytterst få fall undantagna, sjukdomen ådragits i tjänsten eller på grund af tjänsten.

Ännu en sak, som gör att förlusten af penningbidraget under sjukdom måste kännas mindre rättvis, är, att vid några regementen en hel del sjuka få åtnöja sig med samma kost som den öfriga delen af truppen. Någon dyrare portion kan sålunda ej i dessa fall vara orsaken till förlusten af penningbidraget; och hvad angår behöflig medicin och andra sjukvårdsartiklar, blifva dessa för dem, som endast äro lindrigt sjuka och få vistas i sina logement och uppbära penningbidrag, många gånger lika kostsamma.

För mig synes det alldeles klart, att billig rättvisa kräfver en ändring i påpekade förhållande i nu gällande aflöningsreglemente äfven beträffande

annat manskap, som på grund af gällande bestämmelser tillförsäkrats fri sjukvård under sjukdom eller skada, ådragna i tjänsten.

Att jag i denna min uppfattning ej står ensam, vill jag ådagalägga genom att anföra hvad chefen för kungl. första lifgrenadierregementet i sin rapport öfver 1907 års vapenöfningar vid regementet yttrar i berörda fråga: 'rörande de sjukskrifna värnpliktige tillåter jag mig framhålla en oegentlighet, härrörande från aflöningsreglementets bestämmelse i § 54 (57), där det fastställes, att dagaflöning ej får utgå till sådana värnpliktige, som vårdas å sjukrum eller sjukhus. Med undantag af vissa själfådragna åkommer torde sjukdomarna uppkomma under eller i följd af de värnpliktiges tjänstgöring. Under sådana förhållanden kan det icke vara fog för att karlen — förutom den kroppsliga skadan — äfven skall lida ekonomisk förlust, ifall han under fullgörande af sin värnpliktstjänst råkar blifva sjuk. Särdeles bjärt framträdde detta, då under en fältskjutning en militärarbetare genom olyckshändelse fick en kula i axeln, därför vårdades öfver en månad på lasarettet och som en följd häraf förlorade sin dagaflöning under samma tid. Då härtill kommer, att värnpliktslagen § 35 mom. 2 tillförsäkrar de värnpliktige under tjänstgöring underhåll, sjukvård samt *dessutom* penningbidrag (= dagaflöning), hvars storlek beror på tjänstetidens längd, så torde det kunna ifrågasättas, huruvida ej aflöningsreglementets här anförda bestämmelse träder lagens bud för nära'.

Att däremot den, som på grund af själföfvallad sjukdom, t. ex. smittosam könssjukdom, framför allt då han befinnes behäftad med åkoman redan vid inträdet i tjänstgöring, går förlustig penningbidrag under erhållen vård af sjukdomen genom den militära förvaltningens försorg, torde icke kunna anses obilligt.»

Andra Kammarens femte tillfälliga utskott, som behandlat motionerna i ett sammanhang, har i afgifvet utlåtande, n:o 14, anført följande:

»Nu gällande värnpliktslag antogs af Riksdagen år 1901.

Beträffande punkt 2 i 35 paragrafen hade Kungl. Maj:t föreslagit en annan lydelse än den af Riksdagen sedermera antagna, som i motionen är anförd. Till stöd för den af Riksdagen vidtagna ändring af ifrågasvarande punkt anfördes, dels att det hittills använda ordet »dagaflöning» såsom oegentligt ansetts böra utbytas mot »penningbidrag» samt dels:

»Då Riksdagen, enligt hvad i det föregående blifvit sagdt, ansett sig böra för sin del besluta olika lång tjänstgöringstid för de värnpliktige, synes det dock Riksdagen, som om rättvisa och billighet skulle kräfva,

*Andra
Kammarans
tillfälliga
utskotts
yttrande.*

att de värnpliktige, som hafva en längre sammanlagd tjänstgöringstid än 240 dagar, för den tid, som öfverskjuter nyssnämnde antal dagar, komma att erhålla särskild ersättning utöfver dem eljest tillkommande penningbidrag. Med bestämmandet af belopp af detta särskilda tillskott torde dock lämpligen böra anstå. I nu omförmälda syfte har emellertid en något ändrad lydelse af § 35 värnpliktslagen af Riksdagen ansetts erforderlig.»

Den i motionen anförda lydelsen af 57 § i Kungl. Maj:ts nådiga reglemente för *arméns* aflöning under fred den 11 oktober 1907 återfinnes i n:o 110 af Svensk Författningssamling samma år.

Likaså återfinnes där den i motionen anförda bestämmelsen i 2 punkten af 25 §. Punkt 3 af denna senare paragraf innehåller emellertid följande bestämmelse:

»Den som för enskilda angelägenheter erhållit tjänstledighet under högst 14 dagar i en följd, äfvensom den, hvilken i följd af sjukdom måste efter öfnings eller skolas slut kvarlämnas å öfningsorten, får under tiden bibehålla dagaflöning, i senare fallet äfven om han å sjukhus eller sjukrum åtnjuter portion och sjukvård.»

Den af motionären åberopade förändrade lydelsen af 12 § i kungl. kungörelsen angående aflöning för *flottans* värnpliktige under fredstid m. m. återfinnes i Svensk Författningssamling n:o 33 år 1906 och har följande lydelse: »beväringssman vid flottan, som under den tid, han är inkallad till tjänstgöring, undergår arrest, med förbud att göra tjänst, eller annat frihetsstraff, hålles häktad för brott, håller sig undan, rymmer eller åtnjuter permission under längre tid än 14 dagar i en följd eller är under tjänstgöring afpolletterad till sjukhus eller sjukrum, är icke berättigad att komma i åtnjutande af någon del af det på tiden för frihetsstraffet eller bortovaron från öfningarna belöpande penningbidraget.» Det framgår af denna lydelse att, med afseende på ifrågavarande penningbidrag, värnpliktige vid flottan blifvit af Kungl. Maj:t likställda med dem vid armén.

Vid tillämpning af dessa bestämmelser i aflöningsreglementena kan således det förhållandet inträffa, att, om en värnpliktig är sjuk, exempelvis 14 dagar före och 14 dagar efter öfningstidens slut, han icke är berättigad till ifrågavarande penningbidrag för de förstnämnda 14 dagarna, men väl för de senare 14 dagarna.

Enligt hvad utskottet inhämtat, är utspisningen af de sjuka vid ett landsortsregemente på grund af muntlig order af arméfördelningschefen ordnad på följande sätt:

Särskild sjukföda upphandlas icke.

Om så utan olägenhet kan ske, utspisas de sjuka med vanlig manskapsportion, som färdiglagad hämtas från manskapsköken.

Då åter vederbörande läkare så anser lämpligt, lagas maten för de sjuka af en vid sjukhuset anställd matlagerska, som dessutom biträder vid manskapsköket, i regel enligt portionsstaten.

Ingredienserna till denna vid sjukhuset lagade mat skola tagas från regementets proviantmagasin i så stor utsträckning, som ske kan, men får dessutom för sjukhusets räkning upphandling ske af sådana ingredienser, som behöfvas för att göra de sjukas utspisning dietiskt riktig, men hvilka ej finnas tillgängliga i proviantmagasinet.

Extra omkostnader för de sjukas utspisning torde sålunda icke annat än undantagsvis förekomma.

Såväl i Kungl. Maj:ts proposition som i Riksdagens beslut angående den ifrågavarande paragrafen i värnpliktslagen har framhållits, att dessa penningbidrag till de värnpliktige framkallats af billighetskraf såsom ersättning för den längre tjänstgöringstid, som vid samma tillfälle ålades de värnpliktige.

Redan med hänsyn till dessa billighetskraf synas sålunda 57 § i arméns och 12 § i flottans aflöningsreglemente bort hafva varit på annat sätt afvägda.

Utskottet delar den af motionären uttalade uppfattning angående det principiellt oriktiga däruti, att värnpliktig, som i tjänsten träffats af skada eller sjukdom, i något afseende likställes med brottslingar. Och att en viss motsägelse kan påvisas mellan värnpliktslagen och de ifrågavarande aflöningsreglementena, torde icke kunna förnekas.

På grund af det anförda får utskottet sålunda hemställa,
att Andra Kammaren för sin del behagade besluta:

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga sådana ändringar i nu gällande förordningar för värnpliktiges vid armén och flottan aflöning under fredstid, att värnpliktige, som vårdas för under tjänstgöring ådragen skada eller sjukdom, få komma i åtnjutande af det penningbidrag, dem enligt värnpliktslagens 35 § tillförsäkrats.

På sätt motionären förmält, innefattar 35 § 2 mom. af värnpliktslagen den 14 juni 1901 bestämmelse om att till bevärigen hörande värnpliktig skall under tjänstgöring erhålla underhåll, sjukvård, beklädnad,

utredningspersedlar och annan erforderlig utrustning samt dessutom penningebidrag och, där den värnpliktige tillhör antingen sådant truppslag vid hären, hvars tjänstgöring jämlikt § 27 öfverstiger sammanlagdt tvåhundra-fyrtio dagar, eller flottan, särskildt tillskott i penningar för den utbildnings-tid, som öfverskjuter tvåhundra-fyrtio dagar, allt enligt särskilda bestämmelser.

I § 12 af kungl. förordningen angående aflöning för sjörullföringsområdes befäl och flottans värnpliktige under fredstid m. m. den 5 december 1901, sådan denna § lyder i kungl. kungörelsen den 20 april 1906, har nämnda rätt till penningebidrag blifvit så till vida inskränkt, att beväringssman vid flottan, som under den tid, han är inkallad till tjänstgöring, undergår arrest med förbud att göra tjänst eller annat frihetsstraff, hålles häktad för brott, håller sig undan, rymmer eller åtnjuter permission under längre tid än 14 dagar i en följd eller är under tjänstgöring afpolletterad till sjukhus eller sjukrum, icke är berättigad att komma i åtnjutande af någon del af det på tiden för frihetsstraffet eller bortovaren från öfningarna belöpande penningebidraget.

Motsvarande stadganden för armén förekomma i §§ 25 och 57 af Kungl. Maj:ts nådiga reglemente för arméns aflöning under fred den 11 oktober 1907, däri är bestämdt angående fast anställdt manskap, att den, som undergår arrest med förbud att göra tjänst eller annat frihetsstraff, eller hålles häktad för brott, håller sig undan, är rymd eller å sjukhus eller sjukrum åtnjuter portion och sjukvård icke får under tiden uppbära dagaflöning, hvaremot den, som för enskilda angelägenheter erhållit tjänstledighet under högst 14 dagar i en följd, äfvensom den, hvilken till följd af sjukdom måste efter öfnings eller skolas slut kvarlämnas å öfningsorten, får under tiden behålla aflöning, i senare fallet äfven om han å sjukhus eller sjukrum åtnjuter portion och sjukvård. Beträffande åter värnpliktige säges det, att penningebidrag och penningetillskott bibehålles eller förloras i de fall, som angående dagaflöning åt fast anställdt manskap omförmäts.

Af en sammanställning af dessa stadganden rörande penningebidrag åt värnpliktig tyckes framgå, att Kungl. Maj:t likställt sådant bidrag med dagaflöning åt fast anställdt manskap. Dagaflöning är emellertid en ersättning för tjänstbarheter, som den fast anställde efter aftal åtagit sig för försvarsväsendet. Till sådan ersättning kan penningebidraget icke räknas, då en värnpliktigs deltagande i vapentjänsten är en medborgarskyldighet. I statsrådsprotokollet, som åtföljde Kungl. Maj:ts proposition om ny härordning år 1901, finnes uttryckt, att »dagaflöningen» till värn-

pliktige — af Kungl. Maj:t föreslagen till 10 öre — icke vore att anse såsom någon slags löneersättning, utan den afsåge, såsom ock dess förutvarande benämning portions- eller tobaksskilling angafve, att sätta den värnpliktige i stånd att därmed bestrida förekommande smärre utgifter. I Riksdagen blef också detta betonadt af särskilda utskottet, som yttrade, att 10 öre om dagen vore för ringa, för att den värnpliktige skulle därmed bestrida under öfningstiden förekommande mindre utgifter, hvarför utskottet, med utbytande af benämningen »dagaflöning», såsom varande oegentlig, mot »penningbidrag» hemställde, att penningbidraget måtte sättas till 20 öre om dagen under den första tjänstgöringen och under tid, då värnpliktig fullgör hela den honom åliggande tjänstgöring i en följd, och till 50 öre om dagen under repetitions- (regements-) öfningarna, då den värnpliktiges dagliga utgifter ställde sig högre än under rekrytutbildningen. Utskottets hemställan blef af Riksdagen godkänd. Af billighetsskäl beslöt 1901 års Riksdag vidare, att de värnpliktige, som hade längre tjänstgöringstid än 240 dagar, skulle för öfverskjutande antal dagar erhålla särskild ersättning utöfver penningbidraget. Med bestämmande af detta tillskott skulle anstå tillsvdare. Det blef sedermera af 1906 års Riksdag fastställt till 20 öre dagen, hvilket ersättningsbelopp fortfarande gäller.

Då detta särskilda tillskott utgår som ersättning för utsträckt tjänstgöringstid, har det icke samma natur som penningbidraget. Det kan icke heller betraktas som dagaflöning, då grunderna för dessa båda kontanta förmåner äro väsentligt olika.

Utän tvifvel skall det kännas hårdt för en värnpliktig, som träffas af olyckan att blifva så sjuk, att han behöfver intagas å sjukhus eller sjukrum, att äfven blifva underkastad ekonomisk förlust därigenom att hans kontanta förmåner under sjukdomstiden undandragas honom. För ett slikt förfarande mot den sjuke torde näppeligen några bindande skäl kunna framdragas ur ofvan återgifna bestämmelser och uttalanden om rätt till och ändamålet med penningbidraget och det särskilda tillskottet. Möjligen kan anledningen till indragningen vara, att den sjuke, som icke kan deltaga i öfningarna, icke får den tillräckliga utbildning i vapentjänst, som staten af honom fordrat, men i så fall borde väl med samma rätt ett innehållande af de kontanta förmånerna ske under meddelad permission och vid sjukdomsfall, som icke behandlas å sjukhus eller sjukrum men hindra från deltagande i öfningarna. Är åter förklaringen att finna däri, att den å sjukhus eller sjukrum vårdade anses få sina behof så väl tillgodosedda, att några smärre utgifter, därtill penningbidraget är afsedt, icke tarivas, så står detta icke

väl tillsammans med att sjuk, som efter öfningstidens slut kvarlämnas å sjukhus i öfningsorten, får under öfverskjutande tiden åtnjuta såväl penninge- bidrag som ock särskildt tillskott, därest sådant skulle författningsenligt utgå. Äfven om för en indragning i regel af penningebidraget vid sjukdoms- fall, som behandlas å sjukhus skulle kunna påvisas talande skäl, lärér dock en sådan åtgärd i afseende å det särskilda tillskottet sakna be- rättigande, då tillskottet icke är ämnadt till bestridande af smärre utgifter utan såsom ersättning för längre tjänstgöringstid.

Det må dock medgifvas, att sjukdomsfallen med hänsyn till deras art och tillkomst kunna vara sådana, att det väl kan sättas i fråga, om den sjuke bör undfå penningebidraget, såsom då han ådragit sig själf- förvållad sjukdom, till exempel smittosam könssjukdom, och därigenom icke blott blifvit till öfningarna oduglig för en tid, utan äfven ådragit staten kostnader. En framställning till Kungl. Maj:t i den riktning Andra Kammarens beslut går, bör därför icke innebära, att penningebidraget ovillkorligen skall tilldelas alla sjuke utan afseende å sjukdomens tillkomst och beskaffenhet utan må Kungl. Maj:t äga att därom meddela de undantagsbestämmelser, som för särskilda fall kunna finnas lämpliga.

Då utskottet i förevarande fråga kommit till samma uppfattning, som Andra Kammarens tillfälliga utskott, hvars förslag af Andra Kammarén gillats, får utskottet hemställa,

att Första Kammarén måtte biträda Andra Kam-
marens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 23 mars 1908.

På utskottets vägnar

I. VON STAPELMOHR.

Herr *A. T. Pettersson* har begärt få antecknadt, att han af arbete inom annat utskott varit förhindrad att deltaga i ärendets behandling.